

Limity předsmuvní odpovědnosti¹

Milan Hulmák

I. Úvod

Problematika předsmuvní odpovědnosti je pěkným příkladem, na němž lze demonstrovat postup poznání jednotlivých institutů a pronikání vlivu zahraničních právních úprav. Stačí připomenout 13. Kongres Mezinárodní akademie srovnávacího práva v Kanadě v roce 1990. Příspěvek za Českou republiku obsahoval poměrně stručné vysvětlení, kde se odkazovalo na jednoduché řešení problémů přes § 415 obč. z.² Jednoduché řešení, které se nakonec prosadilo i v judikatuře soudů.³

V současné době na toto téma vycházejí v České republice již monografie. Jedním z vrcholů je pak publikace *Předsmuvní odpovědnost*.⁴ Z mého pohledu se jeví jako kvalitní zpracování problematiky předsmuvní odpovědnosti zejména v německy mluvících zemích. Předložený článek *Předsmuvní odpovědnost* přitom z této publikace do značné míry vychází. Nejenže přitom otevírá otázky, které v souvislosti s úpravou předsmuvní odpovědnosti v návrhu občanského zákoníku (dále jen „návrhu“) vznikají, ale zároveň hledá řešení.

Ve svém stručném příspěvku bych se pokusil prezentovat svůj náhled na některé z těchto otázek. Při číslování ustanovení budu vycházet jednak z číslování návrhu v podobě, v jaké byl nyní předložen do připomínkového řízení⁵, jednak pro snazší orientaci i v podobě, v jaké byl v roce 2009 předložen do Poslanecké sněmovny.⁶

II. Vývoj úpravy v návrhu občanského zákoníku

Úprava předsmuvní odpovědnosti v návrhu občanského zákoníku si prošla svým vývojem. Podíváme-li se do návrhu věcného záměru nového občanského zákoníku, nezmiňuje se.⁷ Do věcného záměru se dostala až po konferenci, která se konala na Ministerstvu spravedlnosti ve dnech 30. – 31. října 2000.

Teoretické rozpracování konceptu předsmuvní odpovědnosti je přitom jedna věc, legislativní zpracování věc druhá. Není zde příliš právních řádů, v nichž by úprava předsmuvní odpovědnosti měla ucelenou kodifikovanou podobu.⁸ Pokud však dochází k pokusům o kodifikaci smluvního práva, nechybí snaha tuto problematiku upravit.⁹ Tímto směrem se vydalo i Německo úpravou v rámci reformy BGB v roce 2002.¹⁰ Jasný legislativní základ ale nechybí ani v Itálii (čl. 1337 Codice Civile), Řecku (čl. 198 Řeckého občanského zákoníku)

¹ Tento článek vznikl v rámci projektu ZČU v Plzni SGS-2010-067 Aktuální problémy rekonifikací.

² PELIKÁNOVÁ, I. in HONDIUS, E. H. (ed.) *Precontractual liability. Reports to the XIIIth Congress International Academy of Comparative Montreal, Canada, August 18-24, 1990*. Deventer, Boston: Kluwer Law and Taxation Publishers, 1991, s. 103.

³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. 10. 2006, sp. zn. 29 Odo 1166/2004, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 9. 2007, sp. zn. 29 Odo 1335/2005, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. 7. 2010, sp. zn. 23 Cdo 3724/2009.

⁴ HRÁDEK, J. *Předsmuvní odpovědnost*. Praha: Auditorium, 2010.

⁵ Dostupné na <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/navrh-zakona.html>>.

⁶ Sněmovní tisk 835/0 (V. volební období) [online] [cit. 15. 2. 2011]. Dostupné na <<http://www.psp.cz>>.

⁷ Právní praxe, 2001, č. 1-2

⁸ Ucelená zákonná úprava předsmuvní odpovědnosti není například v Nizozemí, Francii, Rakousku, Finsku.

⁹ Např. čl. 2:301 PECL, čl. 2.15 UNIDROIT Principů, čl. II. – 3:101 DCFR (zejména II.- 3:301).

¹⁰ BGBI. I, 3138

či Portugalsku (čl. 227 Código Civil).

Za vzor úpravy v návrhu občanského zákoníku byla vzata úprava z Evropského zákoníku o smlouvách (čl. 6-8).¹¹ V této části je pak zřejmá i inspirace například italským Codice Civile (čl. 1337an). Základem tohoto řešení je tak obecná povinnost smluvních stran jednat při uzavření smlouvy poctivě, tedy v dobře víře v objektivním slova smyslu.¹² Úvahy nad úpravou předsmuvní odpovědnosti tím ale samozřejmě nekončily.

Je možné si všimnout rozdílů například ve formulování informační povinnosti, kde Evropský zákoník o smlouvách (čl. 7) zmiňuje povinnost poskytnout informace, které druhé straně umožní posoudit prospěch z uzavření smlouvy, zatímco návrh občanského zákoníku vyžaduje takové informace, aby byl straně zřejmý její zájem smlouvu uzavřít (§ 1661 odst. 2, dříve § 1587 odst. 2 návrhu), to vždy vedle informací pro posouzení platnosti právního jednání. Ve zbytku lze ovšem vyjít z úpravy omylu (§ 535, dříve § 530 návrhu). Evropský zákoník o smlouvách také upravuje v čl. 7 odst. 2 zvláštní prostředek ochrany dotčeného subjektu v případě porušení informační povinnosti pro případ, že uzavřená smlouva zůstane platná. Má právo na vrácení peněz či odškodnění v rozsahu stanoveném soudy. Návrh v tomto spoléhá pouze na obecnou úpravu náhrady škody.

Podobně byla předmětem diskusí i otázka úpravy rozsahu náhrady škody a obsah pojmu „ztráta z neuzavřené smlouvy“ v § 1662 odst. 2, dříve § 1588 odst. 2 návrhu.

III. Diskuse

Zahraniční vzory

Podíváme-li se na navrhovanou právní úpravu, nijak nevybočuje z toho, s čím se lze setkat v jiných právních rádech či principech smluvního práva. Úprava předsmuvní odpovědnosti však nikdy nestojí osamoceně. Jednak je zde úzká vazba na základní principy celého kodexu, typicky povinnost poctivého jednání, jednak je zde vazba i na deliktní právo, např. obecnou povinnost prevence podle § 2842 a 2843, dříve 2761 a 2762 návrhu. Úprava v § 1661an., dříve § 1587 návrhu není také komplexní úpravou předsmuvní odpovědnosti. Například otázka odpovědnosti za škodu způsobenou neplatným právním jednáním se nachází v obecné části návrhu občanského zákoníku (§ 531, dříve 526 návrhu), podobně úprava omylu (§ 535, dříve § 530 návrhu).

Pokud se odkazuje na německou právní úpravu, její převzetí má své limity. Je jasné, že judikatura německých soudů, či německá právní doktrína, byly vzorem při formulaci základních zásad předsmuvní odpovědnosti. Je však nutné si uvědomit, že se rozvíjely bez explicitní zákonné úpravy a do značné míry dokonce jako výraz jejich nedostatků, např. omezení nároků na náhradu ušlého zisku, absence obecné prevenční povinnosti.¹³ Reforma BGB v roce 2002 sice vytvořila právní základ, úzká vazby na úpravu deliktního práva, jakož i předchozí judikaturu však zůstaly zachovány.¹⁴ Převzít tuto úpravu proto bez dalšího nelze. Není mi ani známo, že by tato úprava byla vzorem pro jiné zahraniční právní úpravy.

¹¹ GANDOLFI, G., et al. *Code européen des Contrats. Avant-projet*. Milano : Giuffrè editore, 2001.

¹² TĚGL, P. Další úvahy o dobré víře v subjektivním smyslu. *Ad notam*, 2007, č. 6, s. 183an.

¹³ Např. LORENZ, W. Germany. In HONDIUS, E. H. (ed.) *Precontractual Liability. Reports to the XIIIth Congress International Academy of Comparative Law. Montreal, Canada, 18-24 August 1990*. Deventer, Boston : Kluwer Law and Taxation Publisher, 1991, s. 161.

¹⁴ LORENZ, S., VOGELSANG, W. in CARTWRIGHT, J., HESSELINK, M. (eds.) *Precontractual liability in European Private Law*. Cambridge: Cambridge University Press, 2009, s. 34.

Zvláštní závazkový právní vztah

Úpravu v § 1667an., dříve § 1587an. návrhu lze vidět jako pouhé rozvinutí obecné zákonné povinnosti jednat poctivě, a to i ve fázi sjednávání smlouvy.¹⁵ Při sjednávání smlouvy není nutné konstruovat vznik zvláštního smluvního právního vztahu, či zvláštního mimosmluvního závazkového vztahu.

Strany ale samozřejmě mohou svůj proces uzavírání smlouvy, jakož i odpovědnost v něm vzniklou upravit do určité míry smluvně. Limitem jsou zde například § 2840, dříve § 2759 návrhu, který v některých případech vylučuje možnost smluvní limitace odpovědnosti za škody, např. v případě škod úmyslných.

Jestliže zde existuje obecná povinnost jednat poctivě a nepoškozovat absolutní práva třetích osob, a to i mimo režim sjednávání smlouvy, není důvod, proč vytvářet zvláštní závazkové předsmulvné právní vztahy, které by obsahovaly stejnou povinnost. Odpovědnost za škodu je tak podle mého názoru jasně mimosmluvní.

Nehledě na to, jestliže je formulována povinnost poctivého jednání *při jednání o smlouvě* (§ 1661 odst. 1, § 1662 odst. 1, § 1663, dříve § 1587 odst. 1, 1588 odst. 1, § 1589 návrhu), resp. *jednání o uzavření smlouvy* (§ 1661 odst. 2, § 1662 odst. 1, dříve § 1587 odst. 2, § 1588 odst. 1 návrhu), je jasné časové omezení. Navrhovaná úprava okamžiku, kdy vzniká závazkový právní vztah při sjednávání smlouvy převzetím úpravy v § 311 odst. 2 BGB odkazem zahájení sjednávání smlouvy, přípravu smlouvy či podobné obchodní kontakty by nic nového nepřinesla. Jde o otevřený výčet vyžadující stejnou interpretaci jako zkoumání, zda již šlo o jednání o smlouvě či nikoliv. Pokud by se mohlo něco změnit, tak provést terminologické sjednocení v podobě *jednání o smlouvě* a nerozlišovat vedle sebe jednání o smlouvě a o uzavření smlouvy, ledaže zde má být odlišný význam.

Úprava předsmulvné odpovědnosti v návrhu tak navazuje na stávající praxi spoléhající na § 415 obč. z.¹⁶ Nikoliv v tom, že by základem byla obecná prevenční povinnost, ale v tom, že se vychází z obecné zákonné povinnosti, kdy se výslovně upravuje některé její projevy ve fázi sjednávání smlouvy a typické případy jejího porušení.

Nepoctivé jednání

Jak již bylo řečeno, návrh úpravy předsmulvné odpovědnosti stojí na obecné povinnosti jednat poctivě, a to i při jednání o smlouvě. Návrh přitom zmiňuje dva typické příklady nepoctivého jednání. Jednání o smlouvě (jeho zahájení nebo pokračování v něm), aniž by zde byl vůbec vůle smlouvu uzavřít (§ 1661 odst. 1 poslední věta, dříve § 1587 odst. 1 poslední věta návrhu), a případ, kdy dojde k bezdůvodnému přerušení jednání o smlouvě poté, co je u druhé strany vyvolána představa, že smlouva bude uzavřena. V širším slova smyslu jsou příklady nepoctivého jednání i případy, kdy není splněna informační povinnost (§ 1661 odst. 2, dříve § 1587 odst. 2) nebo dojde k zneužití důvěrných informací (§ 1663 odst. 2, dříve § 1589 odst. 2 návrhu).

Určitě ale je možné najít další případy, kdy může při sjednávání smlouvy dojít k nepoctivému jednání. Dojde-li ke vzniku škody, nebude vyloučena odpovědnost za škodu pro porušení zákonné povinnosti. V konkrétním případě by přitom mohla být založena i odpovědnost pro případ porušení prevenční povinnosti podle § 2842 a 2843, dříve 2761 a 2762 návrhu.

¹⁵ Srov. TÉGL, P. K úpravě dobré víry v návrhu nového občanského zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2011, č. 1-2.

¹⁶ Kriticky k některým závěrům viz HULMÁK, M. *Uzavírání smluv v civilním právu*. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 159, CSACH, K. *Zodpovednosť za culpa in contrahendo podľa Najvyššieho súdu Českej republiky – nasledovaniachodné riešenie? Justičná revue*, 2009, č. 1, s. 48.

Zahrnutí třetích osob

Otázku postavení třetích osob při sjednávání smlouvy a problematiku předsmulvné odpovědnosti těchto osob v této souvislosti návrh explicitně neřeší. Podnět k převzetí úpravy v § 311 odst. 3 BGB je z tohoto hlediska zajímavý. Je nutné se však ptát, zda je to nutné, jestliže je předsmulvné odpovědnost postavena v zásadě na porušení zákonné povinnosti jednat v objektivní dobré víře bez vazby na konkrétní subjekty a bez existence zvláštní závazkových vztahů. Tato povinnosti stíhá každého.

Přestože § 1661an., dříve § 1587an. návrhu zmiňuje strany, nepoctivé jednání třetích není nijak chráněno a může založit odpovědnost za škodu. Dojde-li k použití třetích osob při sjednávání smlouvy, vzhledem k tomu, že nepůjde obvykle o porušení smluvní povinnosti ve vztahu k druhé straně, myslím, že použití § 2856, dříve § 2775 návrhu nepřichází v úvahu. Může však dojít ke společné odpovědnosti osob za škodu.

Navíc je důležité upozornit na zvláštní případ odpovědnosti za škodu způsobené informací či radou (§ 2892, dříve § 2811 návrhu). Kdo se hlásí jako příslušník určitého stavu nebo povolání k odbornému výkonu nebo jinak vystupuje jako odborník, nahradí škodu, způsobí-li ji neúplnou nebo nesprávnou informací nebo škodlivou radou danou za odměnu v záležitosti svého vědění nebo dovednosti. Jinak se hradí jen škoda, kterou někdo informací nebo radou způsobil vědomě. I bez explicitní úpravy bude dle mého názoru dovodit odpovídající závěry.

Jestliže se dopustí při sjednávání smlouvy nepoctivého jednání jiná osoba, která se na sjednávání smlouvy podílí, například zprostředkovatel nebo znalec, není zde žádná překážka proto, aby nebyla shledána odpovědná. Obecná úprava přitom ponechává dostatek prostoru pro posouzení zvláštností jednotlivých případů.¹⁷

Jde-li o třetí osoby jako poškozené, uplatní se zde pouze obecné limity. S ohledem na porušení zákonné povinnosti omezená povinnost hradit škodu na relativních právech (§ 2852, dříve § 2711 návrhu) a příčinná souvislost.

Výše náhrady škody

Návaznost na obecnou úpravu náhrady škody se projevuje i při posuzování rozsahu škody. Zákon v tomto nestanoví žádná pravidla. Východiskem bude pouze obecná úprava náhrady škody.

Výjimkou je § 1662 odst. 2, dříve § 1588 odst. 2 návrhu, a to právě z důvodů diskusí, které se v zahraničních úpravách objevují. Z ustanovení je tak zjevné, že se neomezuje pouze na škodu vzniklou spoléháním na vznik smlouvy, tedy především nákladů vyvolaných kontraktačním procesem, ale škodou může být ušlý zisk, zde formulováno jako ztráta z neuzavřené smlouvy. Není přitom nutné prokázat ztrátu z neuzavření konkrétní smlouvy, ale stačí prokázat zisk v obdobných případech.

Přirozeným limitem z hlediska rozsahu škody pak bude příčinná souvislost. Základním předpokladem bude prokázání, že vzniklá škoda je přirozeným důsledkem nepoctivého jednání v širším slova smyslu.

Výjimkou je i § 1663 odst. 2, dříve § 1589 odst. 2 návrhu, kde se výslovně povinnost vydat bezdůvodné obohacení získané prostřednictvím důvěrných informací. V úvahu ale i zde připadá náhrada škody, např. jestliže jsou porušeny povinnosti k jejich ochraně.

¹⁷ Srov. analýzu in Cour de Cass. 26.11.2003 – „Perte de Chance“ (Expectation Interest) Liability of a Third Person in Case of Breaking Off Negotiations. *European Review of Private Law*, 2005, č. 3, s. 443.

IV. Závěr

Návrh občanského zákoníku vstupuje do svého finále. Je škoda, že některé odborné diskuse a otázky se otvírají teprve nyní. Určitě v každém případě ale lépe dříve, než-li později. Na druhou stranou, bylo by pouhou iluzí, že vše bude vyřešeno předem a občanský zákoník žádné výkladové potíže nepřinese. Z tohoto hlediska nelze vyloučit, že v budoucnu vznikne spor, například zda vzniká zvláštní předmluvní závazkový právní vztah či má povinnost poctivého jednání i zprostředkovatel, osobně jsem přesvědčen, že by vzniknout neměl. Daleko pravděpodobnější bych viděl například spor o to, zda určité jednání již je nepoctivé či nikoliv, či v jakém rozsahu mají subjekty informační povinnost.